

"L'Europa cultural encara no existeix"

Jordi Savall i Montserrat Figueras presenten el disc 'El cant de la Sibil·la. Mallorca-València' amb La Capella Reial de Catalunya, de la qual Savall és director i Figueras soprano. També podem escoltar en disc la banda sonora de Savall per a l'esplèndid film 'Marquise'.

El cant de la Sibil·la. Mallorca-València és el darrer disc de La Capella Reial de Catalunya, dirigida per Jordi Savall, i que compta amb la veu de la soprano Montserrat Figueras per interpretar aquests textos conservats des del segle XV: al monestir de la Concepció de Palma de Mallorca i a la Catedral de València.

Des de fa 25 anys, moment en què apareix la seua primera formació Hespèrion XX, aquest matrimoni d'Igualada lluita per acostar el públic a la tradició de les músiques anteriors al romanticisme simfònic, a hores d'ara omnipresent en els cercles de la música clàssica. El seu repertori discogràfic és impressionant, amb un centenar de discos distribuïts arreu del món. Han sabut acostar joves i adults a les seues versions dels períodes medieval, renaixentista i barroc. Una bona prova del reconeixement internacional del seu treball és el disc *Tous les matins du monde*, del qual s'han venut 800.000 exemplars des que va aparèixer el 1992. Amb el seu propi segell discogràfic tenen previst publicar quinze enregistraments durant els pròxims dos anys, això sense perdre de vista ni les actuacions ni la tasca pedagògica.

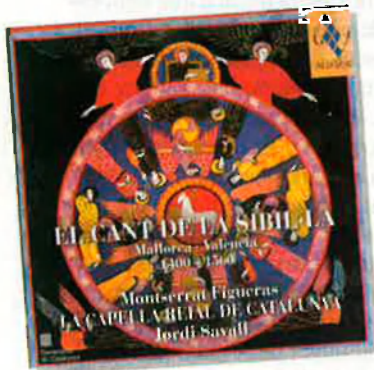
—Ara fa un any de la creació del vostre segell propi *Alia Vox*.

JORDI SAVALL: Ha estat una experiència molt estimulant perquè ens sentim responsabilitzats per primera vegada de tot el procés creatiu: la recerca de la música, la interpretació, l'enregistrament, la publicació, la distribució i l'arribada final del disc. Aquest primer any ha significat la presentació en diversos països, l'arribada de cinc discos i la venda de més de 80.000 exemplars en 25 països. Per a aquest tipus de música, que és música clàssica, representa un èxit important.

ALBERT RAYUELA

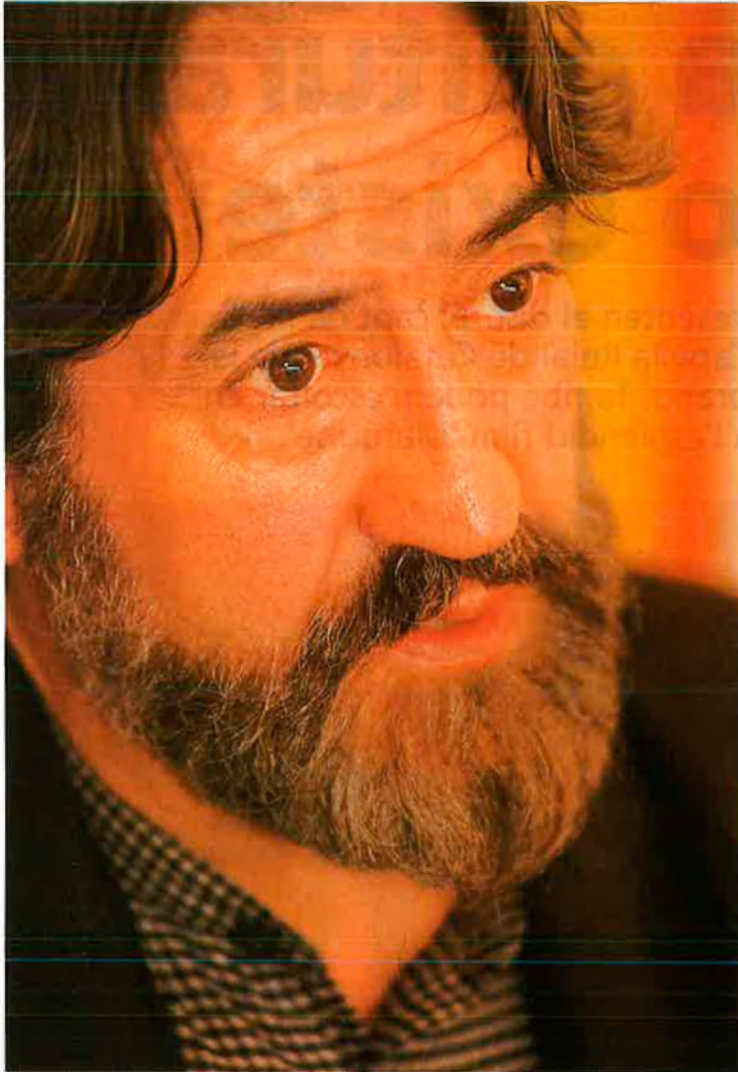

Montserrat Figueras (esquerra) i Jordi Savall (dreta). Van fer aparèixer la seva primera formació, Hespèrion XX, ara fa 25 anys.

ALBERT RAYUELA

“Les músiques que fem, -ens comenta Jordi Savall-, tenen un públic arreu del món més aviat jove. És impressionant. L'èxit de 'Tous les matins du monde' va provocar una obertura impressionant de la gent jove a aquestes músiques.”

—L'última novetat de la discogràfica és *El cant de la Sibil·la*, que és realment el tercer lliurament d'aquest treball.

J. SAVALL: Després d'haver enregistrat la primera sibil·la amb les sibil·les catalanes, i una segona amb la galaico-portuguesa i la castellana, teníem pendents dues versions ben importants, la que va desencadenar tot el projecte, que és la mallorquina, i la valenciana, que representa també el moment renaixentista. Per a nosaltres ha significat trobar aquests dos aspectes de la catalanitat, d'aquesta cultura que antigament era una, i que avui és el que és. Aquestes músiques tenen molt a dir-nos encara. Ens parlen d'uns fets, d'uns oracles de l'Apocalipsi. Ens diuen que tant els rics com els pobres, com els poderosos, estarem tots en igualtat, tots nus davant Déu, i que cadascú donarà comptes del que ha fet. Aquest missatge d'autenticitat i esperança de justícia continua tenint més que mai la seva vigència.

—Pel fet d'interpretar la veu de la sibil·la, una cantant pot arribar a involucrar-se en aquest paper?

MONTSERRAT FIGUERAS: La sibil·la és profundament femenina, representa l'essència de la dona. Suggereix

les coses, dialoga, té una gran sensibilitat. Ella preveia aquests coneixements amb l'instint i els sentiments. Aquest instint el tenim encara totes les dones. Totes les mares ens adonem de què els passa als nostres fills, veiem situacions, les entenem millor en principi que l'home, perquè observem, perquè escoltem. Per mi la sibil·la té aquesta essència que és femenina, és un personatge que el sento completament lligat a aquest context històric, el context de les nostres arrels: és apassionant, perquè porta l'essència de la Grècia clàssica, l'època romana, tots els fonaments de la nostra tradició mediterrània. I tota la força de poder cantar un cant senzill amb uns esquemes del gregorià i amb la complexitat del cant melismàtic del Mediterrani, que és riquíssim, ple de saviesa que se'n transmet d'una manera escrita i molt sovint també oral, inspirada en una cultura profundament concixedora de les seues arrels.

—Encara que utilitzeu el terme *música antiga*, al meu parer feu *música actual*, en el sentit postmodern del respecte a les minories i a la diversitat, que és el repte del segle XXI.

J. SAVALL: Jo hi estic completament d'acord. Moltes vegades quan em pregunten “i tu, què fas?” Música antiga no. Jo sempre dic que faig música contemporània, música d'avui, perquè la música que fem, encara que estigui inspirada o basada en escrits d'una altra època, la recreem avui d'una manera total. Les músiques que toquem, que cantem, que ballem, que fem viure, aquestes són les músiques d'avui. La gran novetat d'aquesta època és que s'ha descobert per a la música el que ja se sabia en l'art: que no hi ha progrés. Fins al segle XIX es pensava que Beethoven era més interessant que Haydn, no és cert, ja que la importància de la música es mesura a partir del seu grau d'expressió, de riquesa interior i d'humanitat. Una cançó de trobadors que ens parla d'amor, de passió, i és composta amb un text fabulós i unes melodies senzilles, és tan moderna, viva, bella i actual com l'última cançó de l'últim rocker d'avui.

—Resulta difícil arribar a la joventut?

J. SAVALL: Quanta joventut té accés a la cultura i l'art, o bé pot gaudir de formació musical? Parlem d'un 2%. El que després passa amb la societat reflecteix el que passa amb l'educació. No podem esperar que hi hagi gran quantitat de persones que s'interessin per totes aquestes coses si no han tingut en la seva base unes possibilitats de formar-se. L'educació i l'interès per la cultura van lligats amb el desenvolupament de la sensibilitat. En aquest sentit, les músiques que fem tenen un públic arreu del món més aviat jove. És impressionant. L'èxit de *Tous les matins du monde* va provocar una obertura impressionant de la gent jove a aquestes músiques.

—Com s'està desenvolupant la tasca de la fundació Centre Internacional de Música Antiga?

J. SAVALL: Estem fent *master-class* i preparant per a l'agost el *Curs de Música Antiga*. Anem avançant en el projecte d'una Escola de Música Antiga, i ens cal una obertura de cara a sensibilitzar els mestres i les persones que s'interessin per l'educació musical.

ALBERT RAYUELA

Creiem que tenim un patrimoni medieval, renaixentista i barroc molt important en aquest país, i no disposem de cap escola on es pugui aprendre. Si comptéssim amb joves cantants capaços d'interpretar aquesta música, amb més formació, amb més oportunitats, tindrien feina i es podrien defensar fent concerts, en lloc d'estar sempre important grups forans per interpretar aquestes músiques. Podríem exportar amb més força la nostra cultura arreu del món.

—*Té fonament el tòpic que diu que tenim grans veus quan només en destaquen unes poques? És també un problema de formació?*

M. FIGUERAS: Sempre que hi hagi un interès, una sensibilitat que faci que el cantant entengui el llenguatge de la música tant medieval com renaixentista o barroca i hi quedi tocat, aleshores apareixeran grans veus en aquest estil. La llengua que parlem, les llengües llatines, sonores i amb harmònics, creen molt bones veus. També depèn de les tècniques, perquè en l'època de Monteverdi hi havia les mateixes veus que hi ha ara, però es demanava menys quantitat, més elasticitat, més lleugeresa i més espai per dir el text, perquè la música i el text estaven casats, estaven junts, eren imprescindibles un per l'altre. En canvi en la música de segons quines òperes, el que explica el cantant no té tanta importància. A partir de Haendel ja entrem en una època en què la melodia, el que el cantant pot fer, és més important que el que el cantant pot dir, amb excepcions, com és el lied.

—*D'on trau el matrimoni Savall-Figueras aquesta energia desbordant per generar tanta activitat?*

M. FIGUERAS: De la música.

J. SAVALL: De la música i de l'amor. I de la passió. Jo explico moltes vegades aquesta anècdota. Abans d'un concert estàs destrossat, després dels viatges i dels assatjos. Arribes al concert i penses, no sé si avui ens en sortirem. I fas el concert, l'acabes i estàs nou. La música és energia que et regenera. Quan tu cantes una música fabulosa, quan tu toques una música bellíssima, aquesta música porta una energia que també arriba als oients. Després d'un concert, se'ns passa el cansament i estàs amb més ganes que mai d'anar a parlar, de menjar i d'estar amb els amics.

—*Podreu portar endavant les activitats de formacions com Hespèrion XX, La Capella Reial de Catalunya i Le Concert des Nations?*

J. SAVALL: Penso que hi ha un secret en aquestes coses: no ho fem tot al mateix temps. Sempre anem alternant. Un dels grans perills del músic consisteix a repetir durant el mateix any un mateix programa diverses vegades. Una altra condició important és que els músics amb què treballem no són solament músics professionals, sinó que la gran majoria són amics. Jo he renunciat en ocasions a fer música amb músics excel·lents perquè no ens hem entès humanament. Sentir-se junts i compartir una mateixa sensibilitat és la condició fonamental. Per això vam donar el nom de Concert de les Nacions a una formació en què hi ha músics de catorze o quinze nacionalitats, però ens entenem tots perquè el nostre llenguatge és el de la sensibilitat i l'emoció. En una època en què hem de llui-

tar per la nostra supervivència com a cultura i com a llengua, la música és l'altra cara que ens pot permetre de ser el que som i de ser al mateix temps universals.

—*En aquesta línia, el primer repte seria Europa?*

J. SAVALL: Sí, ja que mil anys de cultura musical representen una gran aportació d'Europa al món.

—*En això sou experts.*

M. FIGUERAS: Hem viscut molts anys a Suïssa, a França, a Alemanya. Parlem també els diferents idiomes. Sempre viatgem per Europa.

—*Sou un exemple de futur: la idea de respecte i diversitat?*

J. SAVALL: Ens hem anticipat al futur. Nosaltres som la prova sense voler, sense falsa pretensió o modèstia. L'Europa cultural no existeix encara. Hi ha una Europa de l'economia, dels mercats, però l'Europa cultural està encara per fer. Penso que l'única salvació que té Europa és ser conscients que Europa és el que és perquè té una gran cultura. Catalunya té un potencial cultural molt més important que l'econòmic, per la seva història, pel seu art, per la seva música, per la seva pintura, per tot el que ha aportat en la seva història està en un dels primers llocs dels països europeus.

Montserrat Figueras posa en relleu el caràcter femení de la sibil·la: "La sibil·la és profundament femenina, representa l'essència de la dona. Suggerix les coses, dialoga, té una gran sensibilitat."

Hauríem de ser conscients que totes les tragèdies que hi ha avui dia tenen el seu origen en coses que vénen de la història i de la misèria, de la manca de justícia, de la manca de possibilitats, però també de la manca de cultura i de sensibilitat. La gran lliçó de la música és la solidaritat. Com deia en una frase el malaguanyat Menuhin: "en una classe de música no hi ha mai racisme". La música hauria d'estar molt més protegida i utilitzada per educar els infants. És generadora de convivència i participació.

—*Hi ha moltes coses que us uneixen, però també deu haver-hi aspectes en què no esteu d'acord, com per exemple en les preferències per auditoris.*

M. FIGUERAS: Em sembla que estem molt al costat, perquè les característiques de la veu i de la viola de gamba són similars.

J. SAVALL: Montserrat, a més de ser una cantant excel·lent és una mare estupenda. A mi, en canvi, m'ha costat més ser bon pare. Em resulta difícil sortir-me'n i aïllar-me de la feina per concentrar-me en una activitat exterior.

M. FIGUERAS: Tenim dos fills que són músics i estimen la música, per tant no som pares desastrosos.

J. SAVALL: Això sí, però vull dir que la Montse té aquesta generositat típica seva, i és aquesta l'única cosa que fa que a vegades siguem diferents.

—*El pare de Jordi Savall era valencià, d'Oliva, de la Safor.*

J. SAVALL: Tota la família del meu pare era d'Oliva i de Gandia, i jo recordo en la meua infància els viatges que vam fer aquí com una experiència extraordinària. Me'n recordaré sempre quan menjàvem tots d'aquella paella enorme. Són experiències socials i humanes d'una família gran, perquè el pare tenia catorze germans. Ells eren típicament d'aquí, una família plena de generositat, gent molt càlida, i afectuosa. El meu pare sempre feia ell mateix els bunyols el dia de Sant Josep. Seguia tota la tradició. Sempre hi ha hagut un lligam molt fort a través del meu pare amb el País Valencià.

—*No veniu molt per actuar al País Valencià contractats per entitats oficials, veritat?*

J. SAVALL: Els contactes no són el que un podia esperar però sempre ens hem sentit a València com a casa nostra.

—*I per a quan un festival Martín i Soler a València?*

ALBERT RAYUELA

"Quan em pregunten 'i tu, què fas?' Música antiga no. Jo sempre dic que faig música contemporània perquè encara que estigui inspirada en escrits d'una altra època, la recreem avui d'una manera total."

J. SAVALL: Per a això sí que ens caldria una sibila que fes un oracle per saber si es farà realitat.

—*L'interès per treballar amb materials i instruments de l'època genera un cert fetixisme?*

J. SAVALL: No.

M. FIGUERAS: És l'origen. Buscar els orígens és el que més t'inspira.

J. SAVALL: Si tu per exemple compares un edifici modern que no té cap caràcter amb un edifici barroc que porta tota una història i tota una atmosfera, segur que guanya l'edifici barroc. En el fons, cada vegada que fem una música d'època revivim la història d'aquella època, posem una mica en el lloc les vivències d'aquella època. Això és una forma de conservar viva aquesta memòria. És l'única salvació de cara al futur. Jo crec que la civilització no té futur si no té memòria. Abans que s'inventessin les màquines de reproducció les vivències es perpetuaven de pares a fills. Les músiques es cantaven i s'aprenien. Però avui dia ens hem acostumat a la facilitat de pitjar un botó per tenir la millor orquestra del món. Això és fabulós, però al mateix temps és nefast, perquè ha trencat, ha destrossat tradicions, vivències úniques d'aquí, a l'Àfrica, i arreu del món. És un preu immens que paguem. Del que som conscients és del missatge que hem de portar: conservem aquest llegat que ens han deixat els nostres avantpassats, de la cultura europea, perquè és únic.

—*Us sentiu ambaixadors culturals?*

J. SAVALL: Sí. En un moment en què cal defensar la nostra identitat cada dia amb la llengua, la cultura i les tradicions, la música és un dels aspectes que ens pot salvar perquè aquesta lluita no resti massa trencada. Amb la música es pot tractar de defensar això i al mateix temps de projectar al món la nostra universalitat perquè si parlant en català ens han de traduir quan anem a Rússia o al Japó, cantant en català no ens han de traduir. Voldria que en fóssim conscients: que quan cantem ens fem entendre per tot l'univers. Aquesta extraordinària obertura que té la música ha d'estar sempre acompanyada d'aquesta defensa d'allò individual, original i propi, perquè una cosa compensa l'altra.

Ricard Huerta